

למחנה-השלום הישראלי שלא לחזור (כאיוולתו מימים ימימה) על התרמת חבריכנסת הנבחרים כרת וכדין על ידי מצביעים אורחי ישראל ומי כבדי חוקיה — סירבתם לחתום, אתה וחברייך. אפוזיציה לוחמת.

אפוזיציה לוחמת?

הראשון שנס על נפשו מן האפוזיציה הלוחמת היה הלוחם שימעון פרס. כבר בשעות הבוקר שלאחר יום הבחירות אמר לכתבי-החדר: "ישו מעין: האחריות לכתיבת-הדיון (כלומר, אינה שלו). הלא של כלנו?"

אמר וצילצל מייד אל החרדים בניסיון לקנות לפחות כמה מהם בדרך היחידה המופת לאופר יזעוניים מסוגו. אבל זכות הראשונים לעריכת-עכבר מן הסד פינה הטובעת שמורה כמובן ליצחק רבין. עוד אפוזיציונר לוחם מהולל. זה לא חל ולא רעד וקולו לא נגד בו בעת שרמז, במישור-טלוויזיוני, קבל עם ועדה, כי הדלת עור אינה סגורה בפניו מלהצטרף לממשלה שתורכב בידי הליכוד. גם לדעתו שלו יש לברר "עד תום" מי אחראי למפלת מיפלגתו.

במקום "עד תום" — קרא "עד פרס". כמובן. גם ברעתו שלו לא עלתה כמובן אף לרגע המחשבה כי מי שהנהיג את מיפלגתו לארבעה כישלונות בבחירות חייב, טרם שהוא מכר את אשמת שלו, היה אף עור אותנו מעונשו שלו. עונש היונה שהיא נק והנץ שהוא יונה. כלומר, יצור-הכילאיים, המיפלגתו.

כיצד אמר זאת שועל-קרבנות מפא"יניק ותיק אחר: מה, האם אנחנו חיים ביפאן, ששם קיימים מושגי כבוד ואחריות אישית?

לא. אנחנו באמת לא חיים ביפאן. במקום זאת, אנחנו חיים בקסקרטיין הקונסנסוס שעל גבול בני ברק. בין ירושבעסטאן לבין עזוגארא, אנשי הרוח של "המחנה היוני", הלא היא "האפוזיציה הליכודית" שלנו.

אף מילה של חרטה על תמיכתם של "אנשי רוח" אלה בממשלת השיתוק הלאומי לפני ארבע שנים, הממשלה שאיפשרה לליכוד לצאת מתוך הביצה של מילחמת-הלבנון והמרמנה של 600 אחוזי האינפלציה. אף מילה על כך שהם סייעו ביד מנהיגיהם להחמיץ את האפשרות האחרונה לפי שעה לשבור את כוח מחנה המילחמה ל-50 השנים הבאות.

לא, אפילו לא ציוץ קטן של חרטה. מה אומר לכם, "המחנה היוני" שלנו ראוי לאנשי-הרוח שלו ואנשי-הרוח שלו ראויים ל"מחנה" שלהם.

הכשלון — יתום

האפוזיציה הלוחמת באמת, האחרונה שנתרה בתמונה ובזיכרון, היתה בלי לשימושים שלאחר יום הבחירות — חברת הכנסת אורה נמיר. איוה מראה עגום ומרנין-לב כאחד.

כל המנהיגים הגדולים ברחו מכבר. שהרי המי צב כבר היה ברור.

היה מי שפרש לביתו ומי שהלך להשתטח שוב על קיברו של הבאבא פרס והבאבא רבין. שום זכר נעלמו הבאבא פרס והבאבא רבין. שום זכר לבאבא הלל ולבאבא אלמוליוני.

מצלמת הטלוויזיה הראתה לנו את שיירי האור הדים של מחנה מובס, מנוצה, עדר ללא רועה, עדר שכל רועיו נטשוהו.

כי מי רוצה להיות מוזהה עם הכישלון — ועוד לעיני המצלמה? נותרה רק אשה אחת, לא תמיד סימפאטית, מדוברת בלשון ירדאקטית מרי, צוננת מרי, גבוהה מרי. אבל ישרה עד תום.

אשת ברזל. אשת עזבי ברזל. היחידה שלא ברחה.

אורה נמיר. מי אמר שבמחנה-השלום שלנו לא נותרו מני היגים.

דמי יחרץ

כן. וגם עוזי ברעם. זה שאמר ראשון שאין מקום לחזו. תוך כדי התבונות" אחרי המיפלגות הרתימות. מי שעמד ראשון על התחבולה. הישנה ביותר בספר" (להוציא הטריקים של רחב הזונה): להוציא את מירב ההבטחות מן המערך ואחר-כך ללכת לליכוד ולגבות דמי לאי-יחרץ כפולים. ואולי דווקא דמי יחרץ.

בהלה?

נבהלו רק אלה שהבינו — או עדיין לא הבינו — שגמרו את הקאריירה. אמנם מפא"י למדה בשנותיה האחרונות להתרגל לכושלים — אבל כושלים רדורים ושקרניים כאלה, אנשי אי-יחזון ואי-יכבוד — ועוד ארבעה כישלונות רצופים... במקום להיבהל, צריך היה להתעשת מיד

ולפנות בכיוון שמציע א"ב יהושע: אפוזיציה לוחמת.

אבל לוחמת. כמו באנגליה, שבה חודש לאחר הבחירות הכלליות והקמת הממשלה כבר קיימת "ממשלת צללים": על כל שר כושל או גועז של "מולדת" או המפר"ל היו אלה מושיבים אדם בעל שיעורי-קומה, אמין ובעל מוניטין.

האם אין כאלה במחנה? אולי אין — אם נוסף לטפח את פילוגיו היקרים. אבל אם נביא בחשבון את שולמית אלוני ויוסי שריד, אורה נמיר ועוזי ברעם, עמיד פרץ ואברום בורג, עוז וייצמן, יאיר צבן ואמירה סר טני, מאיר פעיל ומתי פלד, אורי אבנרי ומחמד וותד, עורך-הדין מוחמד מעירי ומאיר וילנר.

מה, יקרא לה ממשלת אש"ף? רגע, רגע, ועכשיו לא קראו ולראשו של עיירי שלנו לא עטרו כפיה אדומה? ואת המערך לא הישוו להיטלר?

ואו, כשיחכככו הטובים והישרים והאמיצים שבכל מיפלגות "המחנה היוני", יהיה עליהם ללימוד כדבעי את תורת האפוזיציה הלוחמת, זו התורה שפרס ורבין, יצחק נבון וחיים בר לב, שלמה להל ושושנה אלמוליוני, מעולם לא למדו ולעולם לא ילמדו.

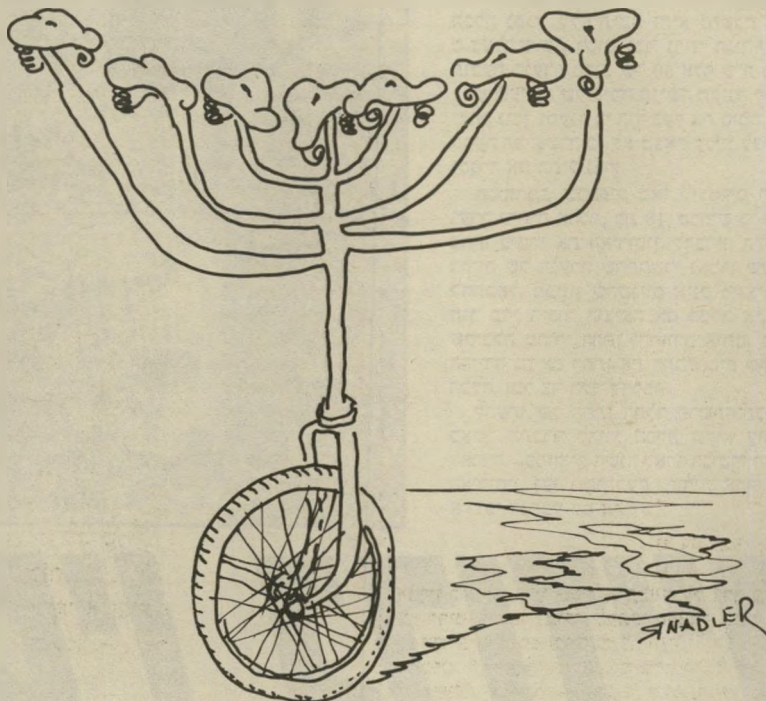
ואחרי שילמדו — כל שיצטרכו לעשות הוא לחכות. אולי מעט ואולי הרבה זמן.

ספיר-חשבוניות של מלווים בריבית. לימים כונסו איגרות אלו לאיגרונים, והשטמו מהם שמות השולחים והמקבלים וזמנם, ורם שימשו מעין סיפרי לימוד ללשון העברית בשביל ילדים והר עתקו בעותקים רבים, שנשארו עד היום בארכיוו נים שונים.

החוקר יעקב בוקסנבוים מאוניברסיטת תל-אביב הוציא לאור בימים אלו, בהוצאת האוניברסיטה, ספר חמישי של איגרונים כאלה, שמהם לומדים אנו הרבה על תולדות היהודים באיטליה באותו זמן.

הפעם מוקדש הספר לאיגרות של בני מישפחת ריאטי, שחיו בעיר סיינה, אב ושלושת בניו ואנשים קרובים להם, המספרים על חיי מישפחה בנקאית בורדה בעיר איטלקית בראשית המאה ה-16. אחר 300 המיכתבים שבספר מתאר את רמותו של מעין דון ז'ואן יהודי צעיר באיטליה באותם ימים. האיש מכונה לבן. והאיגרת מתוארת ככתב תיגר על בחור אחר מאבר ומנו בעבודות האכה, ומייצגת כיצד להרחיק את "לבן" מורר עות אהובתו האיטלקיה — לשרך לו בת ישראל כשרה. וזה לשון האיגרת:

לא אחמול ולא אכסה על כושת עלומי זממי הבחור מכור תחת סבלות נשים, רועה רוח, רודף קדים, בחיקו ישא עלמות אין מיספר, בכנות אהבים כלהבים תבער נפשו לעת צאת השואבות,

ליכוד לאומי (ציור רוברט נדלר)

נשים באות מעירות אותו, והוא בתוכן יתקלט יתעלס בשלל צבעים וידידו נטפו מור עם כל אבכת עצי בשמים, צחוק לכל עמים. הוא כן ידמה עצמו: מראהו לבנון, וואת קומתו דמתה לתמר, וביופיו גנות צערה עלי שור, קשור במעשה עבות התשושה; ובראותו נשים חוכרות דוכרות אשה אל אחותה, לבנו יחשוב כי עליו ועל יופיו יביעו ידברו לאמור: הידעתם את לבן, צח וארום, בחור כארזים, קוצותיו תלתלים. בתוך עלמות תופפת כצמח השרה רכבה, תוכו רצוף אהבה, ינופף ידו, ישוטט ברחובות קריה, מציץ בין החרכים עד יסקיף וירא איילת אהבים אשר אהב, ישיבע בצחצחות נפשו לראות הפרחה גפן תשווקתה אליו.

ועתה ראיתי כי הוסיף על חטאתו פשע הקדשה (הכותב מכקש לומר כי גבורנו המאהב לקח לו פילגש איטלקיה) ואת לבו הוציא אליה לעבוס החוצה, ויקח מן הבא בידו צמרי ופשתי לכסות בשר ערוותה. אמרתי אכן סר מן הדרך, ונאפויה מכין שדיה יכסוף כרכיבים ורזיף ארץ, בה יתעלס בה יתחתן, ואוצרותיו לבו יתן. לבן אחי, הבה נתחכמה לו, נישא עינינו לכתולת בת יהודי, אם לך ואם עשיר, אפיריון נעשה לו בעלית קיר קטנה, ותהי לו לאשה, או שקוט ים תשוקתו מעופו ולאט לו, לרגל הימים לבנו יבין כי מסך בקרבו רוח עיוועים.

ש. שבא

אמנון אחינעמי

על גבול הבלהות

אנוסטה קריסטוף המחברת הגדולה

מצרפתית: יהודית פסטרנק הוצאת הקיבוץ המאוחד, סימן קריאה וכתר

המחברת הגדולה הוא ספר יוצא-דופן, מזועזע ובלתי-נישכח. אנוסטה קריסטוף היא הונגריה המתגוררת בשווייץ, ואילו סיפורה זה ראה אור בצרפת. ואכן, זהו ספר אירופי מאוד, ספוג מסורת, מין סיכום מפותח, אפליטי וסמולחם של תורת הישרדות, כפי שנלמדה מחדש בתקופתנו.

עם זאת, זוהי יצירת אמנות רגישה המציעה לקורא סיגנון ספרותי חדש ומקורי שיש בו מר-כיבים המבטיחים כי ישמש מופת-חיקוי לסופרים רבים אחרים. הסיגנון, ייאמר כבר עכשיו, עובר בשלימותו לעברית בתרגומה המצויין של יהודית פסטרנק.

המחברת הגדולה היא יומנם של שני ילדים תאומים הכותבים "חיבורים" שבהם מתוארים חייהם. השניים הובאו עליידי אדם לסבתא הגרה בכפר, בימי מלחמה, בארץ אירופית בלתי-ימימי-הה. העיר הגדולה שבה גרו נתונה להפצצות והי מזון אזל בה.

כאבים ושפות זרות

השניים, בני תשע בערך, יוצאי מישפחה טובה. אביהם עיתונאי שיצא לחיות. בכפר הם נתונים לחסדיה המפוקפקים של זקנה כפרית בורה, קמר צנית, אלימה ומרושעת. במחברת הגדולה הם מתארים את תהליך הסתגלותם לתנאי חייהם החדשים. הם עוברים קשה למחיתם אצל הסבתא, אבל לומדים להסתדר, לומדים לשרוד. למעשה, הם מאמנים עצמם במדע ובהיגיון לחיות בתנאים החדשים שנכפו עליהם. הם לומדים להכיר את סביבתם, לומדים להאזין לשיחות זרים כדי לר-לות מהן מידע חיוני, לומדים לנצל את המציאות לטובתם.

בתיאור סגורים, על כן הם מחליטים ללמוד בכוחות עצמם: בין היתר, גם כתיבת "חיבורים". לכתביה זו חייב, לדעתם, להיות קנה-מידה ספרותי כלשהו. קנה-מידה שלהם לחיבורי המחברת הגדולה הוא תיאור האמת בצורתה החסי כונית והריאלית ביותר, בלא סנטימנטים ובלא שיפוטים ערכיים. כך, למשל, אסור לכתוב "סבי תא רומה למכשפה" אבל מותר לכתוב עובדות: "אנשים קוראים לסבתא מכשפה". הספר כתוב בגוף ראשון רבים, בלשון: אנחנו התאומים מת-ארים מה שאנחנו רואים ועושים.

הם מרגילים את עצמם לסבול כאבים, להיות אדישים לעלבונות, אך גם לומדים שפות בעזרת מילונים, גיאוגרפיה והיסטוריה בעזרת ספרים שהם מקבלים מן הכומר. הם חודדים למסמרי תורת הסתגנות, ההפרדה — וההופעה בציבור בממוסיקה ובשירה. כל זה מרווח במישפטים לא קוניים, חסרי פניות. בתחילה הסיגנון מפתיע. אחר-כך הוא מדהים וסופו שהוא מזועזע — הרבה יותר מכל פאתוס או רגשות.

המחברת הגדולה הוא המחקר המפוכח ביותר שקראתי אני בתופעת הישרדות. הוא מנסה להי שוב על השאלה, מה קורה ליצור רציונאלי כאשר הוא מוצא עצמו בתנאים שבהם הוא חייב להקדיש את כל מעייניו ותושייתו כדי לשרוד. מיטואזיה אירופית שיש לה, למרבה הצער, מק בילות כלל-עולמיות.

מה קורה לעולם הריגשי של יצור אנושי בתנאים שבהם הרגשות הם מותרות העלולים לעלות לך בחיים עצמם?

הגנה היקפית

התאומים חסרי-השם אמנם מסתגרים במין "הגנה היקפית". אך הם מוקפים טיפוסים שונים ומשונים המגבים אף הם, כל אחד על פי דרכו ואופיו, על אילוצי הסביבה. אנוסטה קריסטוף מצליחה ליצור בנו תגובות מורדות מאוד. אפילו דמות מחרידה כמו אותה סבתא "מכשפה" הופכת במשך הזמן, כשמתבוננים בה היטב מבעד לעי-ניהם רואות-הכל של האחים התאומים, ליצור מורכב ומלא סתירות, שניתן, על אף כל הרוחה והמגעיל שבו, לחוש סימפטיה כלפיו.

על עטיפתו היפה של הספר כתוב שהמושגים "טוב" ו"רע". אינם רלוואנטים לעולם האכזרי של הספר. "ובכן שהקריאה בו מזמנת לנו תרגיל מתמשך באכזריות. אבל הספר ניחן בתחוכם גדול הרבה יותר ממה שמחברי הכיתוב מייחסים לו. כך, היינו מצפים שבעולם שבו הישרדות היא המטרה היחידה, חוות-הכל, ייעלם כל שריר של מוסריות וימחקו כל הרגשות העדינים יותר. אנוסטה קריסטוף יודעת שזו פשטנות מסוכנת, מפני שרגשות הם חלק בסיסי מן המיבנה הפי-סיכולוגי שלנו. לכן, במצב שבו אנו מדבריים את הרגשות כמדע ומכניעים אותם לשלטון ההגי (המשך בעמוד 26)